

Botezul este o luptă decisivă între aceste creaturi ale haosului și neofit, acesta fiind susținut de rugăciunile episcopului, dar în primul rând de Isus Hristos. Chiril explică: „Balaurul Behemot, după Iov, se afla în apă și primea Iordanul în gura lui. Or, pentru că trebuia strivită gura balaurului, Isus a coborât în apă și l-a legat pe cel puternic, ca noi să dobândim puterea de a călca peste scorpioni și peste șerpi. [...] Tu [botezatule] cobori în apă cu păcatele tale, dar chemarea/invocarea harului marcându-ți sufletul ca o pecete nu îngăduie să fii devorat de cumplitul balaur.” A treia semnificație: botezul este o palingenezie, o nouă creație. Adam (*id est* neofitul) redevine creatură a lui Dumnezeu, fiind mântuit de păcat. Dar această nouă creație nu este posibilă decât prin participarea la pătimirile și la Învierea lui Hristos. Chiril o afirmă răspicat: „Voi sunteți aduși la sfântul bazin al sfântului botez, așa cum Hristos a fost pus de pe cruce în mormântul pregătit dinainte”. Botezul reiterează moartea și Învierea Mântuitorului. Dar, spre deosebire de moartea reală a lui Isus, moartea celui botezat este simbolică. Din nou Chiril al Ierusalimului: „Ce lucru straniu și minunat. Am înviat, cu toate că n-am murit cu adevărat, n-am fost îngropați cu adevărat și nici n-am fost răstigniți cu adevărat. Imitarea se face la figurat (*en eikoni*), mântuirea se realizează cu adevărat (*en aletheiai*). Hristos a fost răstignit cu adevărat, a fost îngropat cu adevărat și a înviat cu adevărat. Pe toate acestea ni le-a dăruit spre a câștiga cu adevărat mântuirea, cu toate că n-am participat la pătimirile Lui decât prin asemănare. Cât este de covârșitoare iubirea Sa de oameni! Hristos a primit în preacuratele Sale mâini și picioare cuie și a suferit cu adevărat, iar mie îmi dăruiește, fără să sufăr, fără să mă doară, mântuirea prin participarea la chinul Său. Ni-

meni să nu creadă că botezul dă numai iertarea păcatelor, după cum era botezul lui Ioan; dimpotrivă, botezul dă și *harul înfierii*. Mai mult, noi știm că după cum botezul este curățitor de păcate și aducătorul darului Duhului Sfânt, tot așa este și antitipul (*antitypos*) pătimirilor lui Hristos. De aceea Pavel spune strigând: „Nu știți, oare, că toți câți în Hristos Isus ne-am botezat în moartea Lui ne-am botezat? Ne-am îngropat împreună cu El în moarte prin botez. [...] Moartea lui Hristos a fost reală; reală a fost și despărțirea sufletului de trup; reală îngroparea. Trupul lui cel sfânt în giulgiu curat a fost înfășurat și toate cele petrecute cu el au fost reale. Cele întâmplăte cu voi sunt, pe de o parte, imitație (*homoioima*) a morții și a pătimirilor Lui, și pe de altă parte nu imitație, ci realitate a mântuirii.”

Pasajul pune degetul pe cea mai profundă semnificație a botezului. Acesta are loc în noaptea pascală tocmai pentru a sublinia relația mistică dintre pătimiri și Înviere. Botezul este un întreg șir de pătimiri, începând cu perioada pregătirii și terminând cu încheștarea din apa bazinului, care colcăie de puteri vrăjmașe. El este și regenerare, nouă naștere, Înviere la o nouă viață, lipsită de păcat. Dar, așa cum subliniază Chiril, în vreme ce moartea lui Hristos a fost reală, moartea celui botezat este simbolică. Cel botezat se hristifică, în sensul că dobândește filiația divină.

Îndată ce iese din bazin, neofitul este miruit. Miruirea pecetluiește darurile Sfântului Duh. După Chiril, „trupul se unge cu mir văzut, dar se sfințește sufletul prin Sfântul și de viață făcătorul duh” (*Catehezele mistagogice* 3). Cel botezat este uns pe frunte: ca să se șteargă rușinea păcatului primordial și ca să poată privi cu fața descoperită slava Domnului; este uns pe urechi: pentru a fi vrednic să audă tainele dumnezeiești; pe nări: ca să

poată primi bunamireasmă a lui Hristos; pe piept: ca să poată rezista Vrajmașului în caz de contraatac. Mirul este comparat cu o platoșă, cu o armură solidă în care se rup săgețile diavolului. Ungerea cu mir pecetluiește apartenența noului botezat la Biserica lui Isus. Aici intervine tema pecetluirii, a punerii *sphragis*-ului, termen preluat din Apocalipsă de Părinții Bisericii. În Apocalipsă 7,4 sunt pomeniți o sută patruzeci și patru de mii de aleși ai Domnului, care au privilegiul de-a sta în jurul tronului divin (al Mielului). Ei au pe frunte o pecete, *sphragis*, semn de elecțiune, dar și marcă identitară. În Antichitate, *sphragis* avea mai multe sensuri: (1) pecetea cu care se însemnau sclavii aceluiași stăpân. Din punct de vedere al simbolisticii creștine, cel botezat a devenit sclav sau rob al lui Isus, adică membru al „familiei creștine”; (2) pecetea cu care se însemnau ostașii. Prin urmare, cei botezați devin și ostași în oastea lui Hristos; (3) pe lângă aceste semnificații cu substrat păgân, *sphragis* trimite la simbolul alianței veterotestamentare. Dar în creștinism, circumcizia nu mai este carnală, trupească, ci spirituală, iar *sphragis* simbolizează tocmai această circumcizie în Duh. În sens baptismal, *sphragis* trimite la ideea unui angajament/contract pe care Dumnezeu îl încheie cu cel botezat, prin care Dumnezeu îi concede dreptul asupra darurilor Sfântului Duh. Cel botezat poate refuza beneficiile acestui drept, dar el nu poate rupe contractul respectiv.

Tradiții populare românești legate de botez

Botezul este un rit fundamental de inițiere pentru credincioșii creștini, o renaștere de tip spiritual, care încununa traseul inițiat în momentul convertirii. Am

văzut că la origine numai adulții erau botezați, dar încetul cu încetul, la presiunea familiilor, situația s-a inversat, copiii primind taina botezului imediat după naștere. De unde și rolul important pe care-l vor juca nașii, care trebuiau să garanteze pentru finii lor în fața membrilor Bisericii, rostind de asemenea Crezul și asumându-și responsabilitatea. În tradiția ortodoxă, copiii primesc și sfânta euharistie, deși nu se pot spovedi și nici nu participă la post. Tradiția catolică prevede un rit suplimentar, al *confirmării*, tocmai pentru a permite copiilor asimilarea învățăturilor de credință și acceptarea conștientă a acestora. Prima împărtășanie sau comuniune are loc în jurul vârstei de doisprezece sau treisprezece ani. Pe fondul generalizării botezului copiilor imediat după naștere, s-au dezvoltat tradiții populare pe care Biserica ortodoxă fie le-a tolerat, fie a încercat, pe cât posibil, să le încreștineze. Unele reprezintă avataruri ale unor cutume păgâne antice, altele sunt recente. Important e să nu confundăm aceste tradiții populare cu tradiția biblică sau apostolică. Voi lua drept ghid pentru acest subcapitol celebra monografie a lui Simion Florea Marian *Nașterea la români*, apărută în 1892, și care se referă la o situație depășită astăzi în multe regiuni ale României.

Întrucât rata mortalității infantile era foarte ridicată, părinții preferau să-și boteze pruncii imediat după naștere pentru a le asigura mântuirea. De obicei, mama nu participa la ceremonia din biserică, fiind socotită impură. Creștinismul a abrogat acest precept iudaic, dar în mediile rurale sau puțin cultivate din punct de vedere teologic, regula respectivă funcționează și astăzi. Rolul principal îl jucau nașul sau nașii. Și aici trebuie subliniat că, la origine, naș putea fi chiar unul dintre părinții copilului, dar încă o dată legile sau pre-

judecățile sociale au prevalat asupra învățaturii creștine. Se alegea, așadar, un naș sau doi care, alături de preot, jucau rolul principal în timpul ceremoniei. Nașii trebuiau să aducă „luminile de botez” (pe vremuri fabricau ei înșiși lumânări din ceară curată), precum și *crijma* sau *fașa*, un ștergar sau o bucată de pânză albă în care se învelea copilul după ce era scos din cristelniță. De asemenea, în unele zone, tot nașii aduceau „scutece, căiță, un oghelaș, un brâneț, apoi mâneci, precum și alte veșminte mai mici, menite pentru copilul ce are să se boteze” (*op. cit.*, p. 111). Locul mamei era luat de moașă. Pe timpul ceremoniei, tatăl colinda satul pentru a-și invita rudele și prietenii la *cumetrie* sau *cumătrie*, petrecerea de acasă. În cazul în care existau doi nași, „atunci amândoi țineau copilul pe rând, și anume cel dintâi, cel mai cu vază, în tot decursul citirii rugăciunilor (de exorcizare) de la însemnarea și până după cufundarea și scoaterea sa din apă, iar al doilea de la scoaterea sa din apă și până la sfârșit, adică tot timpul cât durează rugăciunile ungerii cu sfântul mir” (*ibid.*, p. 115). Dacă se întâmpla să fie botezați mai mulți prunci simultan, băieți și fete, ei deveneau „frați de botez” și nu se puteau căsători între ei, înrudirea spirituală fiind considerată mult mai importantă decât înrudirea biologică.

O tradiție din Țara Românească, azi dispărută, era aceea a „mărturiilor”. Când preotul rostea celebrul verset paulinic „câți în Hristos v-ați botezat în Hristos v-ați îmbrăcat, aliluia!”, nașul împărțea câte o monedă celor prezenți în biserică, luându-i astfel martori „care puteau atesta la orice împrejurare că nou-născutul a îmbrățișat religia creștină cu toate dogmele și după toate riturile Bisericii” (*ibid.*, p. 136). În opinia lui Sim. Fl. Marian, obiceiul respectiv urcă până la un rit roman, săvârșit în onoarea Junonei Lucina sau Junona Moneta.